

รูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร

ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

MODEL AND PROCEDURE FOR PRESERVING THE KHAO LON BART CULTURAL
FESTIVAL OF BAN NONG WAI, SAN PA TONG DISTRICT, CHIANG MAI.

ทีฆทัตน์ ภัตธีระวิทยา

Thikathat Patjirawittaya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

Thanit_loonlawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์และกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 3. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reserch) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และจากการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีรูปแบบการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีชีวิตคนเมือง โดยการสอดแทรกกระบวนการคิดเพื่อต่อยอดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีล้านนาของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงราย และมีกระบวนการอนุรักษ์โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดให้กับกลุ่มเยาวชน ได้สืบทอดต่อไป

2) การส่งเสริมกลยุทธ์และกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตรของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับ

ประเพณีชีวิตคนเมือง โดยการสวดแทรกกระบวนกรคิดเพื่อยอดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี
ล้านนาของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3) พัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนาของ
บ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนกรมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายส่วน
งานทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน มีการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมและ
ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนาของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: รูปแบบ; กระบวนกร; การอนุรักษ์;ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนา

Abstract

This article has objective to 1. study the pattern and process of preserving the cultural tradition of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai, San Pa Tong District, Chiang Mai Province, 2. promote strategy and process for preserving the cultural traditions of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Mai Province and 3. to develop the participation of network partners in preserving the cultural traditions of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Mai Province. This is the qualitative research using documentation and interviewing as research tools to collect data and the research result was found that;

1) the pattern and process of preserving the cultural tradition of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai, San Pa Tong District, Chiang Mai Province, the pattern of organizing activities related to the traditions of urban life by inserting the thinking process to continue to preserve the Lanna culture of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Rai and there was process to preserve and inherit by allowing local scholars to pass on to the youth group.

2) The promotion of the strategy and process for preserving the cultural traditions of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Mai Province, the organizing of activities related to the traditions of urban life was

promoted by inserting thinking process to continue to preserve the Lanna culture of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Mai Province. And

3) developing the participation of network partners in preserving the cultural traditions of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Mai Province, the participation process of network partners, through public and private sectors, including temples, houses, schools, and communities, has been promoted and supported the activities and cultural traditions of Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice) of Ban Nong Wai San Pa Tong District Chiang Mai Province.

Key Words: Pattern, Process, Preservation, Khao Lon Bart (overflowing alms bowl rice).

บทนำ

“ประเพณี” หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในคติพระพุทธศาสนาและ พราหมณ์มาแต่โบราณ “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม คนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่แก้ปัญหาละดับหนึ่งและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ตามยุคสมัยวัฒนธรรม อาจแบ่งอย่างกว้างๆ ได้ 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่และวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ เรื่องศาสนา ศิลปะ วรรณคดี กฎระเบียบต่างๆ ที่ส่งเสริมในเรื่องจิตใจ

ประเพณีและวัฒนธรรม โดยเนื้อความแล้วก็เป็นสิ่งอย่างเดียวกัน คือ เป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ในธรรมชาติโดยตรงแต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนในสวนรวมร่วมกันสร้างให้มีขึ้น แล้วถ่ายทอดให้แก่กันได้ ด้วยลักษณะและวิธีการต่างๆ โดยเนื้อหาของประเพณีและวัฒนธรรมที่อยู่ในจิตใจของประชาชน

เกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็น ความรู้สึกความเชื่อ ซึ่งสะสมและสืบทอดร่วมกันมานานในส่วนรวม จนเกิดความเคยชิน เรียกว่า นิสัยสังคมหรือประเพณีอาณาจักรล้านนา ในอดีตมีความเจริญรุ่งเรือง ผู้คนสงบสุขร่มเย็นนับตั้งแต่โบราณกาลอีกทั้งความศรัทธา ในพระพุทธศาสนาได้หยั่งรากฝังลึก หล่อหลอมก่อให้เกิดศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามสืบเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชนชาวล้านนาได้ยึดถือหลักธรรม และปรัชญาคำสอนของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความสงบสุขตลอดมา(ลปิกร มาแก้ว,2541:1-5)

มูลเหตุของวัฒนธรรมล้านนา มาจากความเชื่อและการนับถือของชาวล้านนาในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของความรู้ที่ได้รับแล้วปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งความเชื่อของชาวล้านนาเป็นความเชื่อในเรื่องของหลักธรรมที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาเรื่อง กฎแห่งกรรมที่กล่าวว่า บุคคลหว่านพืชเช่นไรย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำกรรมใดไว้ดีชั่วก็ตามจะได้รับผลเช่นนั้น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ชาวล้านนามีความเชื่อเรื่องคาถาอาคม อำนาจลี้ลับที่อยู่เหนือมนุษยธรรมตาและความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ระหว่างการทำความดีความชั่ว ความเชื่อของชาวล้านนาแสดงออกในรูปแบบประเพณีชีวิตคนเมือง (มณี พะยอมยงค์,2543:4-5)

สอดคล้องกับการที่กล่าวถึง ประเพณีชีวิตคนเมืองตั้งแต่การตั้งครุภรณ์จนถึงการคลอดลูก พอสรุปได้ว่า ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ตลอดจนความเชื่อทางเรื่องไสยศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ผีปูย่า ผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกันจึงทำให้ประเพณีวิถีชีวิตคนเมืองมีลักษณะเฉพาะตน แต่บางอย่างอาจจะคล้ายคลึงกับประเพณีชีวิตของท้องถิ่นอื่นๆ และบางอย่างก็อาจจะแตกต่างกันไป (ศรีเลา เกษพรหม,2544:4-10)

ในส่วนของประเพณีวัฒนธรรมชาวล้านนาของบ้านหนองหวาย ตำบลสันกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการสืบทอดกันมายาวนานจนถึงช่วงระยะเวลาหนึ่งได้มีการหยุดหรือมีการสืบทอดน้อยลง อาจจะด้วยปัจจัยหลายๆด้านทั้งในด้านการขาดผู้รู้ในการประกอบพิธี หรือยึดถือตามคำสอนของครูบาอาจารย์ซึ่งเป็นที่เลื่อมใสของผู้คนในพื้นที่ในขณะนั้น สิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ทำให้วัฒนธรรมประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาได้เลือนลางลงจนบางประเพณีเยาวชนคนรุ่นไม่รู้จักซึ่งในปัจจุบันได้มีการเริ่มนำประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษเคยได้ปฏิบัติในอดีต กลับจัดกิจกรรมตามช่วงเวลาของแต่ละประเพณี เพื่อกระตุ้นให้เกิดการรักษาวรรณธรรมประเพณีในชุมชนให้เยาวชนรุ่นหลังได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์รักษาได้ คือ ประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมสารีริกธาตุ

ประเพณีการทำบุญสืบชะตา ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีส่งสการตานคาบ(พิธิศพ) ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีปีใหม่มือง ประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) ประเพณีตานหัวฝิงพระเจ้า ประเพณีบวชลูกแก้ว ประเพณีตานผ้าห่มพระเจ้า ประเพณีข้าวล้นบาตร

ด้วยสาเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนา ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ การส่งเสริมกลยุทธ์ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อส่งเสริมกลยุทธ์และกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่องนี้มีการทบทวนวรรณกรรมดังนี้คือ

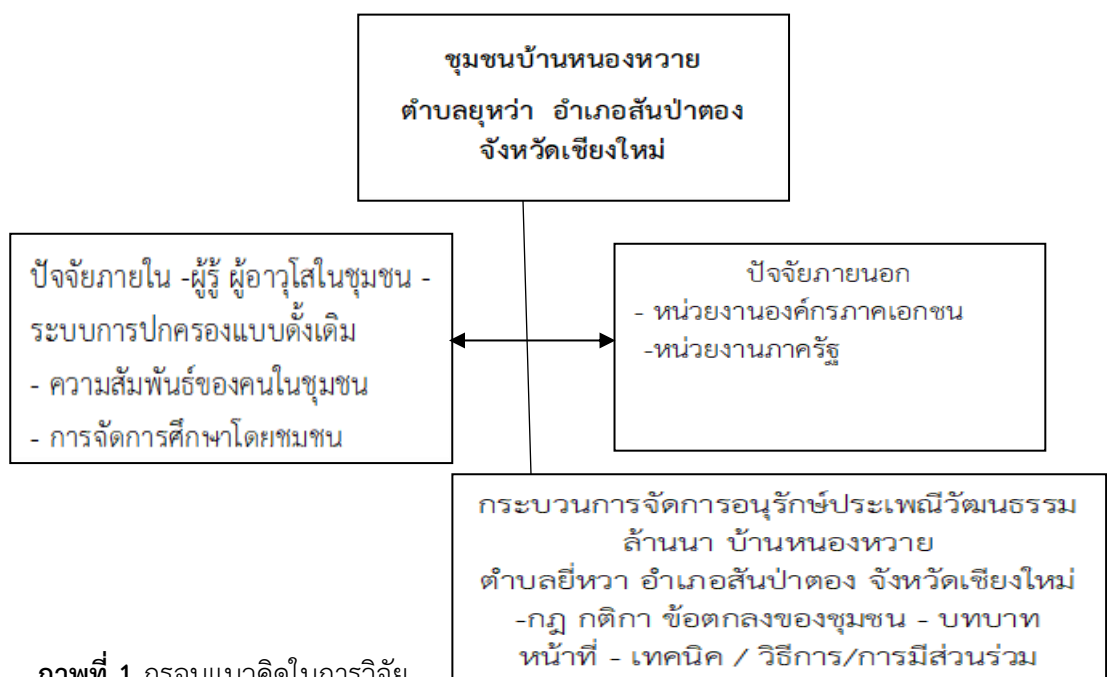
1. ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ อธิบายความหมายและลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นวิถีชีวิตของสังคม คนในสังคมมีส่วนร่วมจะคิดเห็นอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็แสดงออกให้ปรากฏเห็น เป็นรูปภาษา ประเพณีกิจการงาน การละเล่น การศาสนา เป็นต้น ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่คนในสังคมมีส่วนร่วมสร้างขึ้น เช่น สิ่งอนิจจา เป็นแก่วิถีชีวิต และการครองชีพ ได้แก่ปัจจัยสี่ เครื่องมือเครื่องใช้ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งแสดงปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งที่ ต่างๆ ซึ่งมีการสะสมเป็นความรู้ในความทรงจำ จดไว้ในหนังสือ และสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้น และ ถ่ายทอดไว้ให้แกกัน เป็นมรดกตกทอดสืบต่อกัน มาชั่วอายุคนมีการเพิ่มเติมเสริมสร้างสิ่งใหม่ และ ปรับปรุงสิ่งเก่าให้เข้ากันได้และมีความเจริญก้าวหน้า

2. พระเทพเวที (กุลวิจิตร ภัทฺธคานนฺท) อธิบายความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็น
ผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอด สืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคมตั้งแต่ภายใน จิตใจของคน มีค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ
คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวความคิด และสติปัญญาออกมา จนทำให้และวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อจิตใจ
และร่างกายของตนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

3. นิวัติ เรืองพานิช กล่าวว่าการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์
ต่อประชาชนในพื้นที่มากที่สุด และสามารถที่จะมีใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ซึ่งต้องสูญเสียประโยชน์ให้
น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึง มากที่สุด ดังนั้นจะต้องเข้าใจว่า
การอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ ตามกาลเทศะ(Time and Space) และ
พยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย
ตามแนวคิด/ทฤษฎี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

กระบวนการวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนา ของ
บ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้คือ

1. ศึกษารวบรวมเอกสารแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรทางวัฒนธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อของชาวล้านนา แนวคิดและทฤษฎี
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ
การสร้างภาคีเครือข่าย ประวัติความเป็นมาของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

2) เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบและกระบวนการพัฒนางานวิจัย
โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) จากการมีส่วนร่วม
ของหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อสรุปประเด็นการนำไปสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus
Group Discussion)

3) สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อระดมแนวคิด มุมมอง
ที่มีผลต่อการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำไปสู่การวิจัยเชิง
สำรวจ (Survey Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบและกระบวนการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชาว
ลันบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

- 3.1 ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล
- 3.3 ประชุมสนทนากลุ่มย่อย
- 3.4 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากเอกสาร และ จากการประชุมกลุ่มย่อย
- 3.5 สรุปผลการวิจัย
- 3.6 นำเสนอผลการวิจัย

4) เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาข้อมูลสรุปในเชิงสถิติจากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey
Research) เพื่อนำไปสู่การประมวลผลข้อมูล และศึกษาเชิงความสัมพันธ์ถึงมุมมองของ รูปแบบและ
กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชาวลันบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัด
เชียงใหม่ซึ่งเก็บรวบรวมจากแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา
ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน

5) สรุปผลการวิจัยที่ได้คือ

1. มีรูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตรของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. มีการส่งเสริมกลยุทธ์และกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
3. มีการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

6) นำเสนอผลงานวิจัยในระดับชาติ

ผลการวิจัย

1) รูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีรูปแบบการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีชีวิตคนเมือง โดยการสอดแทรกกระบวนการคิดเพื่อต่อยอดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีล้านนาของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และมีกระบวนการอนุรักษ์โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดให้กับกลุ่มเยาวชน ได้สืบทอดต่อไป

2) การส่งเสริมกลยุทธ์และกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีชีวิตคนเมือง โดยการสอดแทรกกระบวนการคิดและสร้างความรู้ร่วมระหว่างปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และเยาวชน เพื่อต่อยอดในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีล้านนาของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3) พัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายส่วนงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน มีการส่งเสริมสนับสนุนและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านบาตร ของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งมีงานวิจัยที่สอดคล้องดังนี้คือ

เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ การวิจัย เรื่อง การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์
ล้านนาของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงชัย จังหวัดเชียงรายมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อ สำรวจเอกลักษณ์ทาง
ล้านนาที่ชุมชนต้องการอนุรักษ์ 2) เพื่อศึกษารูปแบบ และวิธีการสื่อสารที่มีในชุมชน และ 3) เพื่อ
สังเคราะห์แนวทางการสื่อสาร อย่างมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ล้านนาของชุมชนอย่างเหมาะสม

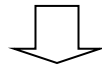
ณวิทย์ อ่องแสงชัย ได้รายงานไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลง กระบวนการ
ทัศนในสถาปัตยกรรมล้านนา ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ” ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบ
และวิธีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมล้านนา ในอดีตกาลบ้านหลังแรกๆ ถูก สร้างขึ้นมาด้วยความประสงค์
ชั้นมูลฐาน คือ ที่กินอยู่หลับนอน ที่พักอาศัยเพียงพอกับการ ดำรงชีวิตเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะมี
เฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น วัสดุก่อสร้างและโครงสร้างต่างๆ ของบ้านจึงมีเพียงไม้ไผ่ใบหญ้าคาหรือตอง
ติงผาสาน ฯลฯ จากวันนั้นมา วิวัฒนาการของบ้านเริ่ม สลับซับซ้อนขึ้น บ้านที่อยู่ในชนบทยังคงรูปเดิม
อยู่ได้ บ้านในเขตเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงจาก ห้องนอนเดียวเป็นสองข้าง จากตอกติงและหญ้าคาเป็น
กระเบื้องไม้ เป็นดินขอ และเป็นกระเบื้อง ซีแพคโมเนียร์และลอนคู่ เดิมจากนั่งกับพื้นเป็นนั่งเก้าอี้
และโซฟา รันน้ำดื่ม แต่เดิมธรรมดา เปลี่ยนเป็นร้านน้ำไม้แกะสลักสวยงาม ฝาไม้สานเป็นไม้แผ่นตั้ง
เรียงมีกรอบลูกฟักสวยงาม ไม้ ป่านลมแต่เดิมเป็นไม้ไขวกบขายคาปลิว เป็นกาแลแกะสลักสวยงาม

วรพจน์ พุ่มตระกูล ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการองค์ความรู้ของชุมชนในเรื่อง
ทรัพยากรธรรมชาติ” พบว่า องค์ความรู้ของชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจากการสังสม
ประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติ องค์ความรู้นี้อาจอยู่ในรูปของพิธีกรรม วิธีการในการปฏิบัติหรือ
ความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะที่เป็นองค์รวม ส่วนกระบวนการจัดการองค์ความรู้ในระดับ
ชุมชน มีลักษณะเป็นองค์กร เครือญาติ กลุ่ม ที่ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาพร้อมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ และ
การจัดการองค์การระหว่างชุมชนในลักษณะเครือข่ายเป็นการส่งตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมเป็นกรรมการ
ดำเนินงานทำหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมาย โดยคำนึงถึงประเด็นปัญหาร่วมเป็นหลัก

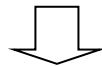
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มีดังนี้คือ

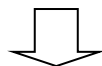
รูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตรของบ้าน
หนองหวาย อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

มีชุดคู่มือ การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตรของ
บ้านหนองหวาย อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เกิดกระบวนการของวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ราชการ
ช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการอนุรักษ์ประเพณี
วัฒนธรรมข้าวล้นบาตรของบ้านหนองหวาย อำเภอสนป่าตอง
จังหวัดเชียงใหม่

มีการโปรโมท และ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตรของบ้านหนองหวาย
อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผ่านสื่อออนไลน์ และออฟไลน์

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีดังนี้คือ

มีรูปแบบ (Model) ของการสร้างคู่มือศาสนพิธีล้านนา (ประเพณีข้าวล้นบาตร) และจัดทำ
เป็นวิดีโอ รวมทั้งมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีข้าวล้นบาตรของบ้านหนองหวาย อำเภอสนป่าตอง
จังหวัดเชียงใหม่ ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการดำเนินของประเพณี

วัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการสืบสาน รักษา และต่อยอด เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมประเพณีข้าวล้นบาตรของ
บ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เลือนหายไป โดยกระตุ้นให้เยาวชนได้เกิดการ
เรียนรู้ร่วมกับปราชญ์ในชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชน ได้ลงมือในการจัดเตรียมสถานที่ตลอดจนถึงอุปกรณ์
ที่ต้องใช้ในการประกอบพิธี

อีกทั้งการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมผู้สูงอายุ
บ้านหนองหวาย กลุ่มหนุ่มสาวบ้านหนองหวาย ตลอดจนผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น ที่มีการ
ถ่ายทอดรูปแบบและวิธีการในการในการอนุรักษ์ประเพณีข้าวล้นบาตร โดยการให้เยาวชนคนรุ่นใหม่
เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมในการทำ เก็บเกี่ยวข้าวและกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นตอนวัฒนธรรม
ประเพณีข้าวล้นบาตร เพื่อเรียนรู้รูปแบบวิธีการและมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลเพื่อสร้างการ
รับรู้ให้กับสังคมในการดำเนินของประเพณีข้าวล้นบาตร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ให้วัฒนธรรม
ประเพณีข้าวล้นบาตรอยู่คู่ชุมชน

สรุป

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้น
บาตรของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีรูปแบบของการสร้างคู่มือศาสนพิธี
ล้านนา(ประเพณีข้าวล้นบาตร) และจัดทำเป็นวิดีโอ ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณี
ข้าวล้นบาตรของบ้านหนองหวาย พบว่าวัด ชุมชน ผู้นำชุมชน เยาวชนและภาคีเครือข่ายได้มีส่วนร่วม
ในการสร้างความรู้ร่วมกัน เรียนรู้กระบวนการขั้นตอนของการประกอบพิธีตั้งแต่จุดเริ่มต้น คือ
การปลูกข้าวเก็บเกี่ยวผลผลิตและเข้าสู่ขั้นตอนของการประกอบพิธีประเพณีข้าวล้นบาตรขึ้น ได้
ดำเนินงานในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้นบาตร โดยใช้หลักการในการมีส่วนร่วมและสร้าง
สื่อความรู้ในการประชาสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายโดยมี บ้าน วัด และหน่วยงานในพื้นที่ช่วยกันสืบสาน
อนุรักษ์ประเพณีข้าวล้นบาตร เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับสังคมในวัฒนธรรมประเพณีข้าวล้นบาตรให้อยู่คู่
กับชุมชน อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้าใจ เข้าถึง
และเกิดการต่อยอดสืบสานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ก. ควรมีการปรับปรุงแบบกระบวนการเพิ่มเนื้อหาข้อมูลในคู่มือศาสนาพิธีล้านนาในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนาบาตรเพื่อให้ความยั่งยืน

ข. ควรมีการส่งเสริม สืบสาน และต่อยอดกระบวนการโดยเพิ่มกิจกรรมสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนาบาตรต่อไป

ค. ควรมีการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายและชุมชน เพื่อให้สังคมได้เกิดการรับรู้ในด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนาบาตร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมข้าวล้านนาบาตรของบ้านหนองหวาย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

References

- เจษฎา สอนบาลี. (2560). รูปแบบพิธีกรรมล้านนาเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพจิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ธนิก เลิศชาญฤทธ์. (2560). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม .กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี.
- ณวิทย์ อ่องแสงชัย. (2642). การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ในสถาปัตยกรรมล้านนาในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ รายงานการวิจัย..กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ลิปกร มาแก้ว. หลักสูตรทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาศิลป เชียงใหม่
- มณี พะยอมยงค์. (2543). ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย รวมเล่ม.เชียงใหม่,
- ศรีเลา เกษพรหม. ประเพณีชีวิตคนเมือง เชียงใหม่,2544.